

עונש מוות לערבים בלבד

הצעת חוק עונש מוות למחבלים, התשפ"ו-2025

כתיבה וייעוץ משפטי: יעל שטיין

הסיסמה "עונש מוות למחבלים" מוכרת היטב בשיח הציבורי בישראל. עד לאחרונה היא נשמעה בעיקר כהבטחת בחירות חלולה או כתגובה צפויה לפיגועים, אך ב-10 בנובמבר 2025 עברו בקריאה ראשונה בכנסת שתי הצעות חוק המבקשות להכניס אותה לספר החוקים הישראלי.¹ הצעות אלה נמצאות כעת על שולחנה של הוועדה לביטחון לאומי בראשותו של חבר הכנסת צביקה פוגל ממפלגת עוצמה יהודית. הצעות החוק מבקשות לעגן בחקיקה את עונש המוות כעונש חובה בעבירה של רצח שנעשה מתוך מניע גזעני, אך רק כאשר הקורבן יהודי. בכך יוצרות ההצעות היררכיה בעבירת הרצח וקובעות שחיי יהודים שווים יותר. חקיקה פלילית כזו, המטמיעה קטגוריות של לאום ושל גזע, נדירה ביותר ברחבי העולם. הדוגמה המובהקת, הכמעט יחידה, לחקיקה כזו היא החקיקה בגרמניה הנאצית. עמדת מכוון זולת היא שאלה הן הצעות חוק גזעניות, מהחמורות שהונחו על שולחן הכנסת, ויש לדחותן על הסף.

הצעות החוק

האפשרות להטיל עונש מוות בגין עבירת רצח בוטלה בחוק הישראלי ב-1949.² כיום ניתן להטילו, על פי שיקול דעת השופטים ולא כעונש חובה, בגין עבירות בודדות של מקרי רצח מיוחדים, כמו מכוח חוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם או החוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם. כמו כן ניתן להטילו בגין שורה של עבירות בגידה שנעברו בזמן מלחמה המנויות בחוק העונשין ובחוק השיפוט הצבאי.³ בגדה המערבית, בתי המשפט הצבאיים יכולים לגזור עונש מוות על פלסטינים שהורשעו בגרימת מותו של אדם, אך זאת רק בהחלטה פה אחד שניתנה על ידי שלושה שופטים שדרגתם סא"ל ומעלה.⁴

¹ הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 159) (עונש מוות למחבלים), התשפ"ו-2025, הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 160) (עונש מוות למחבלים), התשפ"ו-2025.

² חוק לתיקון דיני העונשין (ביטול עונש מוות על רצח), תשי"ד-1954. החוק בוטל עם חקיקת חוק העונשין ב-1977, שבו הוטמעו עקרונותיו.

³ החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, תש"ו-1950; החוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, תש"ו-1950; סעיפים 96-99 לחוק העונשין, התשל"ז-1977; סעיף 43 לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955. להרחבה בנושא זה ולפירוט של סעיפי החוק השונים ראו בועז סנג'רו, "על עונש המוות בכלל ועל עונש המוות בגין רצח בפעולת טרור בפרט", עלי משפט ב' תשס"ב, 127, בעמ' 181-187.

⁴ על פי סעיף 209 לצו בדבר הוראות ביטחון (נוסח משולב) (יהודה ושומרון) (מס' 1651), תש"ע-2009, ניתן להטיל עונש מוות על מי שגרם בכוונה למותו של אחר. עונש כזה יכול להיגזר רק בבית משפט שמורכב משלושה שופטים שדרגתם סא"ל ומעלה וגזר הדין ניתן פה אחד (ס' 165א). חל איסור להטילו על מי שהיה קטין בעת ביצוע העבירה (ס' 165ב); ערעור על

עד היום הוצא להורג בישראל ובשטחים שבשליטתה אדם אחד בעקבות עונש מוות שגזר עליו בית משפט – אדולף אייכמן, ב-1962.

שתי הצעות חוק הנדונות בימים אלה בכנסת מבקשות לשנות מצב זה מיסודו ולהרחיב את השימוש בעונש המוות: הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 159) (עונש מוות למחבלים), התשפ"ו-2025, שהוגשה על ידי ח"כ לימור סון הר מלך ממפלגת עוצמה יהודית; והצעת חוק העונשין (תיקון מס' 160) (עונש מוות למחבלים), התשפ"ו-2025, שהוגשה על ידי מספר חברי כנסת ממפלגת ישראל ביתנו.⁵

כיום קיימת בחוק העונשין עבירה של רצח בכוונה או באדישות, מתוך מניע של גזענות או עוינות כלפי ציבור.⁶ הצעות החוק מבקשות לקבוע את עונש המוות כעונש חובה לעבירה זו, כאשר העבירה בוצעה "מתוך מטרה לפגוע במדינת ישראל ובתקומת העם היהודי בארצו".

הסעיף השני בהצעות החוק עוסק בבתי המשפט הצבאיים בגדה המערבית. הצעות החוק קובעות כי ניתן יהיה להטיל עונש מוות ברוב רגיל, וכן כי מפקד כוחות צה"ל בגדה לא יוכל להקל בעונשו של מי שנגזר עליו עונש מוות בפסק דין סופי.

בדברי ההסבר להצעות החוק נכתב כי עונש של מאסר עולם "אינו מרתיע מחבלים", המניחים שישוחררו בעסקה ובינתיים נהנים מתשלומים שמעבירה להם הרשות הפלסטינית. רבים מהם, כך נטען, "אף חזרו לסורם והמשיכו בפעילות טרור לאחר שחרורם". לפיכך מוצע לקבוע בחוק עונש מוות ש"יהיה בו כדי להרתיע וכן למנוע ביצוע מעשי טרור נוספים".

עונש מוות: לא מוסרי ולא חוקי

בביצוע הוצאה להורג קובעת המדינה כי ישנם אנשים שאינם ראויים לחיות. אך הזכות לחיים היא נחלתם של כל בני האדם והריגה מכוונת של אדם, גם של מי שפגע בזולתו באופן החמור ביותר וגם אם היא מבוצעת בסופו של הליך משפטי – היא ביטוי חריף לזלזול בערך החיים ובכבוד האדם.

הטלת עונש המוות יוצאת מנקודת ההנחה שהתגובה המוסרית הראויה למעשי אלימות חמורים היא חיקוי האלימות עצמה – השבת מוות במוות, עין תחת עין. אלא שעקרון הנקמה לא יכול להנחות מערכות משפט, ויש מן הצביעות בזעזוע מהמעשה שביצע הנאשם מחד, ובבחירה לבצע מעשה זהה מאידך.

אחת ההצדקות הרווחות לעונש המוות, המופיעה גם בדברי ההסבר להצעת החוק, היא שזהו עונש מרתיע ולכן ביצועו מציל חיים של אחרים. אלא שיש לדחות הצדקה זו שכן שאלת ההרתעה אינה

גזר דין מוות יהיה בהרכב של חמישה שופטים (ס' 19(ג)(1)); הנאשם תמיד ייחשב למי שכופר באשמה; והערעור יהיה אוטומטי (ס' 156).

⁵ ה"ש 1 לעיל.

⁶ סעיף 301 (לעניין הרצח) וסעיף 44 (לעניין הנסיבות המחמירות) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

רלוונטית: כאשר המדינה רואה בחייו של אדם אמצעי להשגת מטרה חיצונית לו היא מחללת את העיקרון הבסיסי של האדם כתכלית בפני עצמו.

המשפט הבינלאומי אימץ עקרונות אלה: אמנם, לא קיים בו איסור מוחלט על עונש מוות, אך ההגבלות על הטלתו והפרשנות להוראותיו הופכות את האפשרות להטילו לנדירה עד בלתי קיימת.

המסגרת העיקרית המסדירה את השימוש בעונש מוות היא האמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות. בסעיף 6 לאמנה נקבע כי "לכל בן אנוש זכות טבעית לחיים" וכי "אין לשלול משום אדם את חייו באורח שרירותי". כן נקבע ש"בארצות שבהן לא בוטל עונש המוות, ניתן לגזור דין מוות רק לגבי הפשעים החמורים ביותר", אך "רק בעקבות פסק דין סופי שהוצא על ידי בית משפט מוסמך" ובכל מקרה לא על קטינים או על נשים בהריון. האמנה מדגישה כי לאדם שנידון למוות יש זכות לבקש חנינה או המתקה של גזר הדין.⁷

בפרוטוקול השני הנספח לאותה אמנה נאסר כבר עונש המוות לחלוטין. מדינות שחתמו על הפרוטוקול מתחייבת לבטלו בחוק, ללא אפשרות להחזירו – גם לא בזמני חירום. על פרוטוקול זה, שנכנס לתוקף ב-1991, חתומות 92 מדינות.⁸ ישראל אינה ביניהן.

הוועדה לזכויות האדם של האו"ם, הגוף האמון על פרשנות האמנה, קבעה שורה של הגבלות על הטלת עונש מוות: היא הבהירה שניתן להטיל עונש מוות רק על עבירות של הריגה מכוונת ושחל איסור מוחלט על הטלתו על בסיס של הפליה מטעמי דת, גזע או לאום; היא ציינה שלפני הטלתו חובה להתחשב בנסיבותיו האישיות של הנאשם, ולכן הטלת עונש מוות כעונש חובה אסורה; הוועדה הרחיבה את האיסור על הטלת עונש מוות על קטינים ונשים בהריון גם לבני אדם בעלי מוגבלות נפשית או אינטלקטואלית ולאנשים שהריגתם תגרום סבל רב לאחרים – כמו הורים לילדים קטנים או אנשים שסבלו מהפרות זכויות אדם בעבר; הוועדה גם קבעה כי חל איסור לבצע את עונש המוות בשיטות המהוות עינויים – כמו סקילה, תאי גזים או שריפה למוות; והיא הדגישה את החובה לאפשר הליך הוגן לפני הטלתו – כולל איסור על הודאות כפויות ומתן אפשרות לנאשם לחקור את העדים. בהתחשב בשורה זו של הגבלות, קבעה הוועדה כי עונש מוות לא יכול להתיישב עם שמירה מלאה על הזכות לחיים וכי הוא סותר את האיסור על עינויים ועל יחס אכזרי, לא אנושי ומשפיל ולכן על מדינות שעדיין לא ביטלו את עונש המוות לעשות זאת בהקדם.⁹

⁷ סעיף 6 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות (1966). ההגבלות על עונש המוות נוסחו גם באמנות אזוריות לזכויות אדם: האמנה האירופית לזכויות אדם התירה בסעיף 2 הטלת עונש מוות בתנאים מצומצמים מאוד. פרוטוקול 6 של האמנה מ-1983 ביטל את עונש המוות בזמן שלום ופרוטוקול 13 מ-2002 ביטל את עונש המוות בזמן שלום ובזמן מלחמה כאחד. סעיף 4 לאמנה האמריקאית לזכויות האדם צמצם את השימוש בעונש מוות לעבירות חמורות בלבד ואסר על מדינות שלא עשו בו שימוש עד אז להכניסו לחוק. ב-1990 נוסח פרוטוקול שביטל לחלוטין את השימוש בעונש המוות.

⁸ הפרוטוקול האופציונלי השני לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות (1991).
⁹ הוועדה לזכויות אדם, הערה כללית מספר 36 (2018).
Human Rights Committee, [General Comment No. 36](#), UN Doc. CCPR/C/GC/36 (2019)

הוראות אלה לא נותרו ברמה התיאורטית. המגמה העולמית המובהקת היא של ביטול עונש המוות וכיום כשלושה רבעים ממדינות העולם לא משתמשות בו – מתוכן 113 מדינות שביטלו אותו בחוק.¹⁰ בין השאר בוטל עונש המוות בכל מדינות אירופה למעט בלארוס, והאיחוד האירופי מחייב את ביטולו המלא כתנאי להצטרפות אליו.¹¹ מדינות נוספות שביטלו אותו הן קנדה, אוסטרליה, ניו זילנד, דרום אפריקה ומדינות דרום אמריקה. הכיוון הכללי ברור: השימוש בעונש מוות הולך ומצטמצם, וכמעט כל המשטרים במדינות שבהן הוא קיים אינם מגדירים עצמם כדמוקרטיים.

ב-2024 המספר הגבוה ביותר של הוצאות להורג היה בסין, אך המספר המדויק שלהן אינו ידוע שכן סין מסווגת את המידע כסוד מדינה.¹² מלבד סין, המדינות שבהן מספר ההוצאות להורג היה הגבוה ביותר בשנה זו הן איראן, ערב הסעודית, עיראק ותימן – בסדר הזה. על פי הנתונים הקיימים, שאינם כוללים את סין, ב-2024 הוצאו להורג לפחות 1,518 בני אדם ב-15 מדינות, 87% מהם באיראן ובערב הסעודית. כמו כן, בשנה זו ניתנו לפחות 2,087 גזרי דין מוות ב-46 מדינות, והוערך כי ישנם יותר מ-28,000 נידונים למוות ברחבי העולם.¹³

גם בארצות הברית מצטמצם השימוש בעונש המוות: ב-23 מדינות העונש בוטל בחוק, ובארבע מדינות נוספות הוא לא מיושם. במדינות שבהן הוא קיים חלה במהלך השנים ירידה משמעותית בשימוש בו: ב-1999 הוצאו להורג 98 בני אדם; ב-2024 ירד המספר ל-25, וזוהי השנה העשירית ברציפות שבה היו פחות מ-30 הוצאות להורג, רובן בארבע מדינות בלבד.¹⁴

הצעת החוק קובעת שחיי יהודים שווים יותר

הצעות החוק, הנושאות את הכותרת "עונש מוות למחבלים", קובעות שעונש מוות יוטל בישראל על בסיס לאומי: רק מי שפגע ביהודים יידון למוות. משמעות ההצעה היא שהעונש לא נגזר על הנאשם בשל אחריותו למעשה, אלא בשל הזהות הלאומית שלו ושל הקורבן.

קביעה כזו מייצרת היררכיה בעבירות הרצח ומשמעותה שרצח של יהודים חמור יותר מרצח של בני אדם השייכים ללאומים אחרים. הצעות החוק מבקשות, אם כן, לעגן בחקיקה ראשית את האמירה הערכית הגזענית שחיייהם של יהודים שווים יותר מחייהם של אחרים, ובהקשר של ישראל: שחיי יהודים שווים יותר מחיי פלסטינים.

Amnesty International, [Death penalty](#).¹⁰

European Union, *EU Guidelines on the Death Penalty* (Brussels: Council of the EU, 2020)¹¹

Amnesty International, [Death penalty](#).¹²

שם.¹³

Death Penalty Information Center, [The Death Penalty in 2024](#), 2024; Death Penalty Information Center,¹⁴ [State by state](#).

בחינה היסטורית של החקיקה הנוגעת לעונש מוות ברחבי העולם מעלה כי הטמעת קטגוריות של לאום ושל גזע בחקיקה הפלילית היא נדירה ביותר. הדוגמה המובהקת, הכמעט ייחודית, לחקיקה כזו, המבססת אחריות פלילית על זהותו של הנאשם ולא על חומרת מעשהו, היא גרמניה הנאצית.

החוק הפלילי במשטר הנאצי כלל הבחנות מפורשות על בסיס גזע. ההיררכיה הגזעית שיצר המשטר נכתבה לתוכו כעיקרון הנורמטיבי המנחה והאפליה הייתה חלק מהחוק שקבע על בסיס גזעי מי יכול לבצע את העבירה ואילו עונשים יחולו עליו. לחוק נוספו עבירות המבוססות על אידיאולוגיה גזענית, נחקקו חוקים פליליים שחלו על יהודים בלבד, כמו חוקי נירנברג, ובשטחים שכבשו הנאצים נחקקו חוקים שגזרו עונש מוות חובה על התנהגות היכולה בהגדרה לחול רק על יהודים, כמו יציאה מהגטו.¹⁵

דוגמה נוספת לחקיקה מסוג זה ניתן למצוא בהקשר היסטורי אחר ורחוק יותר, בהוראות מפורשות בחוקי העבדות שחלו בדרום ארצות הברית במאות ה-18 וה-19. אלה היו ה-Slave Codes, שקבעו שעבירות מסוימות – כמו מרידה או פגיעה באדם לבן – ייענשו במוות רק כשהעבריין הוא שחור.¹⁶

אפליה גזעית שיטתית אפיינה גם משטרים כמו משטר האפרטהייד בדרום אפריקה או המשטר הקולוניאלי הבריטי ברודזיה (זימבבואה של היום), אולם אופיה היה שונה מהותית. סעיפי החוק הפלילי נוסחו באופן ניטרלי ולא כללו הבחנה מוצהרת על פי גזע. האפליה הייתה תולדה של הדרך בה יישמו את החוקים – ברמת האכיפה, הענישה והמבנה של מערכת המשפט.

בדרום אפריקה, המסגרת החוקית שהסדירה את עונש המוות בתקופת האפרטהייד הייתה ה-Criminal Procedure Act 51 of 1977, שקבע את רשימת העבירות שדין מוות, ובראשן רצח, בגידה ועבירות פוליטיות מסוימות.¹⁷ נוסח החוק לא הבחין בין נאשמים לבנים לשחורים, אך היישום של עונש המוות היה גזעני באופן מובהק: מתוך 1,070 האסירים שהוצאו להורג בבית הסוהר המרכזי בפרטוריה בין 1980 ל-1988, כ-97% היו שחורים.¹⁸

ברודזיה, החקיקה המרכזית שעסקה בעבירות ביטחוניות ועונשי מוות הייתה Law and Order Maintenance Act משנת 1960, חוק שחוקק על ידי המיעוט הלבן. סעיף 37 לחוק קבע עונש מוות חובה על השלכת בקבוקי תבערה, הצתה, גיוס לוחמי גרילה ו"מעשי טרור". בחוק עצמו לא נקבע שהוא יחול על לאום מסוים, אך הוא יושם רק על שחורים ובין השנים 1968 ל-1979 הוצאו להורג למעלה מ-210 בני אדם.¹⁹

¹⁵ ראו למשל [Antisemitic Legislation](#), Holocaust Encyclopedia, United States Holocaust Memorial Museum – Holocaust Encyclopedia, 1933-1939.

¹⁶ ראו למשל [South Carolina Negro Act](#) משנת 1740 ו-[Slave Laws of Georgia – 1755-1860](#), Criminal Procedure Act 51 of 1977, art. 277(1).

¹⁷ Amanda Dissel, *Discrimination in the South African Penal System* (Penal Reform International, 2002), 12.

¹⁸ Amnesty International, *South Africa: The Death Penalty* (London: Amnesty International, 1983).

¹⁹ Andrew Novak, [Abuse of state power: the mandatory death penalty for political crimes in Southern Rhodesia, 1963-1970](#), *Fundamina : A Journal of Legal History*, Volume 19, Issue 1 (2013).

גם בארצות הברית, שבה עדיין מוטל עונש מוות, לא קיימת אפליה בלשון החוק אלא ביישום. מחקרים מצביעים בעקביות על כך שרוב הנידונים למוות לאורך העשורים האחרונים הם בני מיעוטים, בעיקר שחורים, וכי הסיכוי לגזר דין של עונש מוות גבוה פי כמה כאשר הקורבן לבן והנאשם שחור.²⁰ מחקרים אלה מעלים גם שעונש המוות בארצות הברית הוא במידה רבה עונש של אנשים עניים, שאינם יכולים להרשות לעצמם ייצוג הולם, כך שגורל התיקים החמורים ביותר נקבע פעמים רבות לא על פי חומרת העבירה אלא על פי מצבו הכלכלי של הנאשם.²¹

די בדמיון לחקיקה נאצית כדי לפסול את החוק

הצעות החוק, אם יעברו, יהפכו פעולה בלתי מוסרית לחוק מחייב. עונש המוות יהפוך לפעולה שגרתית. תובעים ידרשו את הטלתו בבית המשפט, שופטים יחייבו להורות על הריגה של בני אדם, ומקצוע חדש יוולד בישראל: מוציא להורג.

הדיון הבלתי נתפס על אופן יישום החוק כבר החל: בתקשורת דווח על כוונה להוציא משלחת בראשות השר לביטחון לאומי, איתמר בן גביר, ונציגי שב"ס למדינות בהן נהוג עונש מוות במטרה לבחון שיטות שונות להוצאה להורג.²² מהצד השני מיהרה ההסתדרות הרפואית להודיע כי רופאים לא ישתתפו בדרך כלשהי בביצוע הוצאות להורג, "לרבות הערכת כשירות, מעורבות בהזרקת חומרים, ניטור סימנים חיוניים או מתן ייעוץ טכני".²³

עמדת מכון זולת היא שיש לדחות על הסף את הצעות החוק הללו ולגנות את עצם הדיון בהן. אין מדובר בעוד חוק בשורת חוקים לא דמוקרטיים שמציעים חברי הכנסת השכם והערב, בעיקר מאז שבעה באוקטובר, שנועדו לפגוע אנושות בפלסטינים ובזכויותיהם.²⁴ אלה הצעות מהחמורות שהונחו על שולחן הכנסת, העוסקות בהריגה מכוונת של בני אדם המשתייכים ללאום אחד בלבד.

עונש המוות הולך ונעלם מספרי החוקים של המדינות בעולם. אין, ולא יכולה להיות, הצדקה להכניסו כעת לספר החוקים הישראלי, בוודאי לא בחוק המבוסס על עקרונות גזעניים. די בדמיון של הצעות חוק אלה לחקיקה הנאצית כדי להורידן לאלתר מסדר היום.

United Nations, [Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, 1989](#), art. 32-37

American Bar Association (ABA), [Evaluating Fairness and Accuracy in State Death Penalty Systems](#) (2007)²¹

²² מוטי קסטל, [פרסום ראשון: ישראל בוחנת כיצד להוציא מחבלים להורג](#), ערוץ 14 (19.11.25).

²³ מכתב מד"ר יוסי ולפיש, יו"ר הלשכה לאתיקה, ההסתדרות הרפואית, לחה"כ צביקה פוגל, יו"ר הוועדה לביטחון לאומי, מיום 19.11.25.

²⁴ ראו, למשל, [הצעת חוק העונשין \(תיקון – איסור הנפת דגל של מדינת אויב או של הרשות הפלסטינית בגופים המתוקצבים או הנתמכים על ידי המדינה\)](#), התשפ"ד-2024; [חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה \(הוראת שעה – חרבות ברזל\)](#), תשפ"ד-2024, [הצעת חוק-סוד: הכנסת \(תיקון – הרחבת העילות למניעת השתתפות בבחירות\)](#). להרחבה ראו איתי מק, [נורמליזציה לעונשים אכזריים על בסיס גזעי במסווה של מאבק בטרור](#), מכון זולת (7.11.2024).